

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

Spolupráce rodiny a školy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí závěrečné práce:

Doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, Csc

Vypracoval:

Milan Bizoň

Brno 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Spolupráce rodiny a školy“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Nové Město na Moravě 29.2.2008

.....
Milan Bizoň

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Jaroslavu Nevoránkovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Dále děkuji Mgr. Marku Lauermannovi za strávený čas při osobních konzultacích v rámci pomoci při zpracování mé bakalářské práce a v neposlední řadě bych chtěl poděkovat pracovníkům MŠ a Základní umělecké školy v Novém Městě na Moravě za vstřícnost a cenné informace k tématu „Spolupráce rodiny a školy“.

Milan Bizoň

OBSAH

Úvod	2
1. RODINA	3
1.1 Pojem rodina	3
1.2 Historie rodiny	7
1.3 Funkce rodiny ve společnosti a její význam	9
1.4 Dílčí závěr	13
2. ŠKOLA	14
2.1 Pojem škola	14
2.2 Historie školství v českých zemích	14
2.3 Školství a společnost	17
2.4 Dílčí závěr	19
3. SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY	20
3.1 Historie vztahu rodiny a školy	20
3.2 Spolupráce rodiny a školy	21
3.3 Spolupráce rodiny a školy v evropských zemích	34
3.4 Dílčí závěr	35
Závěr	36
Resumé	38
Anotace	40
Literatura a prameny	41
Příloha	

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolil spolupráci rodiny a školy. Jedná se o proces složitý nejenom z hlediska rodiny a školy, ale i z hlediska historického vývoje těchto institucí, resp. vývoje naší společnosti jako takové.

Toto téma je mi blízké, jelikož se mě přímo dotýká nejenom jako současného studenta, ale i žáka - studenta základní a střední školy v minulosti. Otázka spolupráce rodiny a školy mě zajímá i z druhého pohledu a to je pohled rodičovský.

Cílem mé bakalářské práce je objasnit jak význam institucí rodiny, školy, tak analyzovat jejich současnou spolupráci, cíle této spolupráce a to jak z hlediska současného, historického a mezinárodního.

Abych naplnil cíl své práce, zvolil jsem následný postup a práci rozdělil do tří kapitol. V první kapitole se zaměřuji na rodinu a na její definici. Zde cituji nejenom např. Zákon o rodině, ale snažím se nastínit i jiný pohled na rodinu, když využívám pramenů definice rodiny Františka kardinála Tomáška. Dále je cílem první kapitoly nastínit historický vývoj rodiny a její funkce ve společnosti.

Druhá kapitola je věnována škole, jejímu historickému vývoji v českých zemích v rámci odkazu J. A. Komenského, T. G. Masaryka a dalších předních českých pedagogů. Dále se v této kapitole zabývám významem školství pro společnost.

Třetí kapitola popisuje vztah rodiny a školy z hlediska historie, současnosti a v neposlední řadě je zde vnesen pohled na zkušenosti a formy spolupráce těchto dvou institucí v zahraničí.

Cílem této práce by mělo být objasnění problematiky těchto dvou institucí a vnést různé pohledy a názory na jejich spolupráci a význam této spolupráce pro naši společnost.

Při zpracování bakalářské práce vycházím především z analýzy dostupné literatury a dalších pramenů týkajících se spolupráce rodiny a školy a také z vlastních zkušeností. Jak studijních, tak rodičovských.

1. RODINA

1.1 Pojem rodina

„Rodina je nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského - biologického druhu, výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.

„Rodina je historicky vzniklá rozvíjející se forma společenského života rodičů a dětí. Rodina není jen součet jejich jednotlivců, ale je to celek vyznačený určitým charakteristickým vzorcem vzájemného působení všech členů rodiny. Tento vzorec interakce uvnitř rodiny v ní vytváří jedinečnou emoční atmosféru, která je pro každou rodinu charakteristická.“¹

Za zmínku stojí i pohled Františka kardinála Tomáška, který uvedl, že rodiče, kteří dali dítěti život, k němu mají nejbližší vztah. Jsou proto podle práva přirozeného povinni pečovat o jeho tělesné, duševní a duchovní blaho. Odedávna byla rodina prvním výchovným činitelem a z počátku i činitelem jediným. Výchova dětí je a zůstane vždy právem a nejdůležitější povinností rodičů. Rodiče jsou přísně zavázáni podle sil postarat se jak o náboženskou, mravní, tak i tělesnou a občanskou výchovu svého potomstva a také o jeho pozemské dobro. Rodiče nemohou být nikdy a ničím zproštěni povinnosti a odpovědnosti výchově. Nikdo není oprávněn, ani stát, zasahovat rušivě do tohoto odpovědného výchovného úkolu.²

V prvé řadě je důležité se seznámit s pojmem rodina, rodičovská odpovědnost. K vysvětlení tohoto pojmu nám nejlépe poslouží Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Zde se praví, že rodina je základním kamenem každé společnosti, která je tvořena otcem, matkou a jejich potomky. U pojmu rodičovská odpovědnost je třeba se zastavit podrobněji.

1 Langmeier J. Vývojová psychologie. Grada 1998, str. 220

2 František kardinál Tomášek Pedagogika, Nibovaka Brno 1992 str. 97

Zákon o rodině praví:

- 1) Rodičovská odpovědnost je souhrn práv a povinností:
 - a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
 - b) při zastupování nezletilého dítěte,
 - c) při správě jeho jmění.
- 2) Při výkonu práv a povinností, uvedených v odstavci 1, jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled, odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.
- 3) Dítě, které je schopno, s ohledem na stupeň svého vývoje, vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.
- 4) Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat. Je dále povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny.

Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče. Rodiče mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem.¹

Z doslovné citace ze Zákona o rodině vyplývá, že především rodiče utvářejí a formují budoucí charakter dítěte, že mu svým osobním příkladem pomáhají k vytvoření jakéhosi kodexu chování ke svému okolí, a to ať již v kladném slova smyslu nebo v záporném slova smyslu. Mnozí rodiče si totiž ani neuvědomují, že jejich chování nemá s dobrým vychováním nic společného a že svým záporným chováním ovlivňují jednání svých dětí. Tyto pak nevědí, že jejich chování je nesprávné a je až na hranici kriminality.

¹ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

Demografické údaje o rodině

Základní pojmy:

- Natalita = porodnost - počet narozených dětí na 1.000 obyvatel ve fertilním věku.
- Fertilita = plodnost, úrodnost - dříve vysoce ceněna - čím více dětí, tím větší prestiž matky, jako dárkyně života.
- Mortalita = úmrtnost.
- Infertilita = neplodnost; neschopnost jedinců mít potomstvo; za neplodné se považuje takové manželství, ve kterém žena při pravidelném nechráněném styku neotěhotní do 1 roku.

V Čechách a na Moravě se demografické údaje sledují od roku 1785. Pro příklad:

- 1922 se narodilo 256 000 živých dětí;
- 1946 se narodilo 208 000 živých dětí;
- 1974 se narodilo 194 000 živých dětí.

Od roku 1974 porodnost postupně klesá. V letech 1996, 1997, 1998 se tyto demografické údaje pohybovaly okolo 90 000 živě narozených dětí. Údaj z roku 1999 je pouze 89 500 narozených dětí. Podle prognostických údajů bude trend poklesu porodnosti pokračovat. (toto ovšem nepotvrzují údaje z roku 2005 - 102 221 narozených dětí a z roku 2006 - 105 831 narozených dětí) Dle mého názoru tato vyšší porodnost byla způsobena výší mateřského příspěvku, který se ovšem v rámci současných reforem upravuje směrem dolů.

Počet obyvatel ročně klesá (mortalita převyšuje natalitu) a populace stárne. Se stárnutím obyvatel počítají všechny demografické prognózy nejen u nás, ale v celé Evropě. Po roce 2000 šedesátníci stali nejrychleji rostoucí věkovou skupinou. Již v r. 2010 překročí podíl lidí starších 60 let poprvé 1/5 populace a za touto hranicí zřejmě už trvale zůstane. Prognóza do roku 2015 počítá, že v ČR klesne počet obyvatel pod 10 milionů.

K poklesu porodnosti dochází především z těchto důvodů:

- a) Z ekonomických důvodů
- b) Mladí lidé později zakládají rodinu a odkládají rodičovství na pozdější dobu.
- c) Došlo ke změnám v hodnotovém systému většiny mladých lidí - dítě je vnímáno jako překážka; stále více mladých lidí odvozuje své já nikoli od rodiny, ale

od svého postavení v zaměstnání a od konzumních možností.
 Přibližujeme se evropským trendům. Evropa se vylidňuje. Od roku 2000 tvoří obyvatelé rozvojových zemí až 80 % naší planety.¹

Údaje o narozených dětech

Rok	Počet narozených dětí	Narození v manželství	Narození mimo manželství
1922	256 000	poválečná euforie	-
1946	208 000	poválečná euforie	-
1965	147 438	-	-
1974	194 215	185 778	8 437
1975	191 776	183 099	8 677
1976	187 378	178 968	8 410
1979	172 112	163 453	8 659
1989	128 356	118 215	10 141
1990	130 564	119 397	11 167
1991	129 354	116 651	12 703
1992	121 705	108 215	13 008
1993	121 025	105 702	15 323
1994	106 579	91 072	15 507
1995	96 097	81 150	14 947
1996	90 446	75 158	15 288
1997	90 657	74 532	16 125
1998	90 353	73 326	17 209
1999	89 471	71 045	18 426
2000	90 910	71 118	19 792
2001	90 715	69 439	21 276
2002	92 786	69 327	23 459
2003	93 685	66 972	26 713
2004	97 884	67 825	29 839
2005	102 221	69 802	32 409
2006	105 831	70 572	35 259

Statistická ročenka ČR, ČSÚ Praha: 2007

¹ Nevoránek, J., Řehoř, A., kapitoly ze sociologie rodiny, 1. vydání Brno: IMS, str.7-8

1.2 Historie rodiny

Rodina je bezesporu nejstarší a nejzákladnější lidskou a společenskou institucí, jež existuje ve všech typech lidského společenství. V průběhu lidských dějin procházela mnoha změnami, týkající se její velikosti, složení, významu i postavení v té které společnosti. Vznikla zcela přirozeně už v samých prvopočátcích lidstva, v dobách dávného pravěku, kdy její ustavení bylo prostě holou podmínkou přežití lidského druhu. Člověk jako tvor nedokonalý a v porovnání s mnoha ostatními živočichy velmi fakticky nevybavený, neměl jinou možnost, než se sdružovat ve společenství, jež by mu prostřednictvím spolupráce a ochrany umožnilo zachování života nejen svého, ale zejména také jeho potomstva. Ustavení rodiny nebylo třeba k naplnění pohlavního pudu, který zprostředkovává plození a rozmnožování druhu. Naplňovalo především potřebu ochraňovat, učit, vzdělávat a pro život připravovat své potomstvo. A právě tato schopnost ochrany a vzájemné pomoci zůstala, ač průběhem doby modifikována vzhledem k současným podmínkám života, i dnes životní potřebou, základním stavebním kamenem a účelem rodinné pospolitosti-svým členům poskytuje péči a ochranu.¹

Vztahy v rodinách mezi partnery a v širší rodině mezi generacemi se mění pod vlivem vývoje sociálních a ekonomických podmínek, demografických procesů i kulturních změn včetně pozvolného pronikání vlivu jiných kultur a zvyklostí. Ve zjišťování hodnotových orientací si rodina a rodičovství své výsadní postavení stále udržují bez ohledu na věk, vzdělání a další charakteristiky, nicméně mladší lidé více než starší nespátřují tak často zásadnější rozdíly mezi legalizovaným partnerstvím, manželstvím a nesezdaným soužitím. Snižování významu přikládaného legitimitě a institucionalizaci partnerského svazku souvisí se změnami postavení muže a ženy, podmíněnými poklesem ekonomické závislosti žen, ale také celkovým posilováním individualismu a sociální atomizaci.

Změny vtaů v rodině jsou vzájemně propojeny se změnami rolí jejich členů uvnitř i mimo rodinu. Zvýšením zaměstnanosti žen ve druhé polovině 20. století, s nárůstem požadavků zaměstnavatelů na výkonnost v posledních letech, roste potřeba efektivního sladění rodinných a profesních rolí ženy, zatímco pro většinu mužů je dilema práce a rodiny i dnes téměř bezproblémové. I při převaze rodin se dvěma

1 Huňáčková P. Bakalářská práce IMS, Brno 2005: Vliv rodiny na výchovu dětí mladšího školního věku

ekonomicky aktivními rodiči se od žen očekává vedle zaměstnání větší podíl na péči o domácnost, od muže pak především finanční zabezpečení rodiny s případnou pomocí při zajišťování „chodu rodiny“.

Mění se však hodnotový a normativní obsah mateřství a otcovství a v důsledku toho postavení matky a otce při výchově dětí a rozhodování již o jejich počtu, pak o jejich výchově i budoucím životě. Mění se i postavení dítěte v rodině. Přispěly k tomu i kulturně sociální změny i legislativa v oblasti rodinného práva, sociálně právní ochrany a zabezpečení práv dětí.

Pokud jde o mezigenerační vztahy, výzkumy potvrzují jejich blízkost a vysokou úroveň tzv. funkcionální solidarity, ochoty vzájemně si pomáhat v rámci širší rodiny. Současně se ale potvrzuje tendence k nezávislosti jednotlivých generací, počínaje samostatným bydlením dospělých jedinců, až po malou míru vyžadování pomoci od potomků či rodičů, pokud to situace nutně nevyžaduje. Soužití starých rodičů s rodinami jejich dětí v jedné domácnosti je celkově málo frekventované, častější je tato forma v případě osamělé (rozvedené, ovdovělé) matky. Mezigenerační podpora v rodině je reciproční, ale diferencovaná. Zatímco finanční pomoc častěji směřuje od starší generace ke střední (od prarodičů k rodičům a vnoučatům), praktická pomoc bývá dle potřeby poskytována spíše opačným směrem.

Trvalou pozornost vyžadují dysfunkční rodiny, které lze obecně chápat jako rodiny, kde není plněna (nebo je nežádoucím způsobem plněna) některá z jejich základních funkcí a kde dochází k závažným problémům v jejím fungování, a to v míře vážně ohrožující rodinu jako celek, především vývoj dětí. Pokud jde o ekonomické funkce rodiny, její proměny během 90. let a v současnosti, fakta stručně charakterizují, že počet rodin s nezaopatřenými dětmi v evidenci sociálně potřebných se zvýšil v letech 1996–2002 zhruba o 24 %, nicméně případy ohrožení extrémní chudobou jsou výjimečné.

K nejčastěji zjišťovaným faktorům ohrožujícím funkčnost rodiny v mimoekonomické oblasti patří nižší vzdělání spojené s nižší sociokulturní úrovní, nezaměstnanost (některého z) partnerů i případná osobnostní nevyzrálость rodičů. Z hlediska výchovy dětí má dysfunkční efekty jak sociální nezralost a nepřizpůsobivost rodičů, tak jejich nadměrné ambice kladené na dítě nebo na sebe sama. Pokud jde o vývoj v posledních letech, výzkum problémových rodin ukázal např. tyto tendence:

přibývá problémových dětí z dobře situovaných rodin, při zjištění výchovných deviací děti nedostávají sociální pomoc včas nebo její jednotlivé etapy nejsou provázány. Excesy v chování dětí a mládeže celkově nabývají na závažnosti, roste agresivita i kriminální charakter jednání dětí a mladistvých.

Dlouhodobým rysem dysfunkčního rodinného chování české populace je vysoká rozvodovost. Nezměnily na tom nic ani sociální a ekonomické změny v 90. letech a na počátku tohoto století. Důvody rozpadu manželství, které jsou oficiálně uváděny v rámci rozvodových sporů, se sice zásadně nemění, na druhé straně skutečné důvody nejsou známy natolik, aby bylo možno vypracovat systém účinných preventivních opatření na snížení rozvodovosti. Manželé nemívají ve zvyku hledat odbornou pomoc při rodícím se manželském konfliktu.

Zabezpečení dětí a jejich výchovy v rodině je komplexním úkolem pro různé úrovně intervence a široké spektrum aktérů. Rodiče kromě případné finanční pomoci potřebují jednak služby (sociální, zdravotní či jiné) napomáhající zvládnutí výchovné a zabezpečovací funkce rodiny, jednak podmínky pro skloubení pracovních a rodinných rolí.¹

1.3 Funkce rodiny ve společnosti a její význam

Pro společnost a každého jedince plní rodina nezastupitelně několik funkcí. Rodina je místo s nejhlubšími citovými vazbami, které se utvářejí od útlého dětství. Dítě se zde učí mít rádo, projevovat a přijímat kladné citové reakce. Rodina mu dává pocit bezpečí, porozumění, je zdrojem čerpání nových duševních sil.

Děti, které nevyrůstaly v takovém prostředí, mívají v dospělosti problémy s navazováním partnerských vztahů, nemají dobrý vztah ke svým rodičům a někdy i k ostatním lidem. Mívají také sklon k nesprávným formám chování a jednání (agresivita, sebedoceňování, odmítání společenských norem a hodnot apod.).

¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí – Národní zpráva o rodině 2004, str. 10-11

Biologická a reprodukční funkce

Biologická funkce – v prostředí rodiny dochází k uspokojování základních biologických potřeb člověka (spánek, strava, sex atd.).

Reprodukční funkce – sňatkem snoubenců je vlastně společensky uznáno právo jejich pohlavního soužití a vytvářejí se tak základní předpoklady pro narození dítěte.

Zabezpečuje jednak základní bio-psychické potřeby muže a ženy (intimní styk, milostné soužití, vzájemnou lásku), jednak zachování lidského rodu (početí, rození dětí). Její dobré fungování je tedy významné pro štěstí a spokojenost manželského páru i pro společnost, protože zajišťuje generační návaznost.

Intimní vztahy partnerů pak jsou také biologickým základem rodičovství. Děti chtěné a s láskou očekávané mají daleko lepší perspektivy budoucího vývoje, než děti z nežádoucího nebo nezodpovědně vzniklého těhotenství.

Kulturně výchovná funkce

Výchova je záměrné a soustavné formování osobnosti s cílem připravit člověka pro život ve společnosti. Největší část tohoto úkolu plní rodina. Výchovné působení rodiny spojené s péčí a láskou a osobním příkladem je pro každého z nás nenahraditelné.

Kulturně výchovná funkce zabezpečuje v rodině základní péči o děti a jejich výchovu. I když v rodině většinou převládá přirozená výchova jeho součástí socializačního procesu, přesto je zodpovědnost za výchovu dětí předepsaná i zákonnou normou. Týká se vyživovacích povinností, umožnění povinné školní docházky, stejné míry zodpovědnosti obou rodičů za výchovu dětí. Přesto však je úroveň výchovného procesu v jednotlivých rodinách daná převážně osobnostními a vychovatelskými kvalitami obou rodičů, jejich vzájemnými vztahy i společenskými a mravními postoji. Děti v rodině získávají hodnotovou orientaci, která je provází celý život. rodina pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů. Předává jim kulturní dědictví a vštěpuje morální postoje.¹

1 Nevoránek, J., Řehoř, A., kapitoly ze sociologie rodiny;1. vydání Brno: IMS, str. 7-8

Předpoklady dobré výchovy v rodině:

- úplnost rodiny;
- dobrý osobní příklad rodičů;
- dostatek lásky, trpělivosti a času pro děti;
- vhodné prostředí a přiměřené hmotné zabezpečení dětí;
- přiměřená náročnost v hodnocení dítěte (více chválíme než trestáme);
- správná organizace života v rodině;
- jednota požadavků výchovy v rodině a požadavků ve společnosti;
- spolupráce rodičů se školou;
- rodiče mají znát kamarády svých dětí;
- zabezpečovat podmínky a podněty pro rozvoj dětí (hračky, knihy, vycházky, kultura, kroužky, sport apod.);
- respektovat osobnost dítěte (jednat s dítětem jako s rovnocenným členem rodiny).

Sociálně ekonomická (zabezpečovací) funkce

Rodina je základní ekonomickou jednotkou společnosti. Peníze, které vydělají její jednotliví členové, přináší domů, kde slouží především ke hmotnému zabezpečení rodiny. Jejich vydání se musí v rodině plánovat. Rodiče své děti pro plnění této funkce připravují tím, že jim dávají přiměřené kapesné a učí je s ním hospodařit a dělat radost druhým.

Sociálně ekonomická funkce se týká celkového materiálního zabezpečení rodiny, která hospodaří s příjmy svých produktivně pracujících členů. Řadíme zde životní standard, nepřímo i úroveň kulturní a způsob života včetně společenské angažovanosti rodiny a jejího postavení ve společenské struktuře.

Do této funkce se promítají základní povinnosti člověka:

- odpovědnost vůči dětem;
- odpovědnost vůči starým rodičům.

Ochranná funkce

Tato funkce vymezuje práva a povinnosti rodičů vůči svým dětem. Tato práva a povinnosti jsou upraveny zákonnými normami.

Spočívá v plnění úkolů spojených s uspokojováním základních potřeb, nároků a vazeb, jakými jsou porozumění, ochrana, sociální opora a odezva. Rodina poskytuje členům domov, životní zázemí, potřebnou péči v dětství, v nemoci, pomoc v krizových situacích.

V současné době se čím dál četněji objevují názory na krizi rodiny, že přestává plnit své funkce, že zaniká apod. Nutno však upřednostnit názor, že rodina pouze mění svou strukturu, že se přizpůsobuje novým společenským potřebám, ale že nemůže být ničím spolehlivě nahrazena.

Některé děti však vyrůstají v neúplné rodině. Nemohou-li se rodiče o své dítě řádně starat (např. zemřeli, jsou dlouhodobě nemocní, spáchali trestný čin, za který si odpykávají výkon trestu odnětí svobody, nebo se svého dítěte zřekli), je dítě svěřeno do náhradní výchovy. O náhradní výchově rozhoduje soud, který se řídí Zákonem o rodině.

Náhradní výchova má v České republice tyto formy:

- náhradní rodinná péče;
- ústavní péče.

Socializační funkce

Dítě se narodí jako biologický jedinec: saje mateřské mléko a vyměšuje. V průběhu života se stává sociálním jedincem, který je zakotven ve společnosti. Rodina vytváří dítěti specifické socializační a výchovné prostředí.

Nejlepším věkovým stádiem pro formování a vnímání k okolním vlivům je dětství. Je to období, které jedinec stráví především s matkou. Nabízí se domněnka, že výchova v ranném dětství často předchází celý proces začleňování jedince do společnosti. V tomto období jsou tedy významným, důležitým a zároveň prvním vzorem pro dítě jeho rodiče. Rodiče učí dítě správně se chovat nejen doma, ale i na veřejnosti, učí ho správně se chovat k lidem, ale též k přírodě a k materiálním i nemateriálním hodnotám. Tyto vztahy se u dítěte rozvíjí již od narození.¹

1 Nevoránek, J., Řehoř, A., kapitoly ze sociologie rodiny 1. vydání Brno: IMS; str. 7

1.4 Dílčí závěr

Z výše uvedených řádků vyplývá, že rodina je základem naší společnosti a pravdivost tohoto tvrzení podporuje i pohled do historie. Jelikož jsem sám vyrůstal v harmonické rodině a toto se týká i mých prarodičů, musím konstatovat, že při pohledu na současný vývoj nejenom rozvodovosti, ale i při pohledu na společenský tlak, který je v současné době na jednotlivé členy rodiny, mohu říci, že jsem měl veliké štěstí poznat, co je to šťastná rodina a dle této zkušenosti žít v rodině vlastní.

2. ŠKOLA

2.1 Pojem škola

Definice dle pedagogického slovníku: „Společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb. Stala se místem socializace žáků, podporujícím jejich osobnostní a sociální rozvoj a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský. Postupně ztratila monopol na vzdělávání, stále více se otevírá životní realitě a sblíží se s neformálním vzděláváním a informálním vzděláváním. Ačkoliv je instituce školy a její role v současné společnosti často kritizována kvůli údajnému konzervatismu, nebo je dokonce zcela odmítána v koncepcích radikální descolarizace, přetrvává a je schopna se postupně zdokonalovat, zejm.. uplatňováním nových technologií ve vzdělávání => alternativní škola, efektivnost škol, evaluace škol, inovativní škola, kvalita škol, síť škol, školství, výchova, vzdělání, vzdělávací proces, vzdělávací systém.“¹

Škola je významnou institucí, do které dítě vstupuje zhruba v šesti až sedmi letech a významně ovlivňuje a rozvíjí dětskou osobnost. Je po rodině dalším místem socializace, kde dítě získává nové znalosti a dovednosti podle požadavků majoritní společnosti. Škola tedy významně předurčuje nejen budoucí pozici každého žáka, ale i jeho profesní zařazení.

2.2 Historie školství v českých zemích

Pohlédneme-li do historie školství zjistíme, že je úzce spjata s vývojem lidstva od jeho prvopočátku.

Přenos poznatků, dovedností a informací v nejstarším období zprostředkovávali stařešinové rodu, šamani i kněží. Nejstarší formy učitelského povolání jsou však spolehlivě doloženy až z doby vzniku starověkých států Egypta, Indie Číny a později Řecka a Říma, kde vznikaly první školy jako organizované

1 Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. 3. vyd. Praha: Portál, 2001, str.238

instituce pro vzdělávání. Učitelské povolání ovlivnil rozvoj písma, které umožnilo používat efektivnější didaktické procedury než mluvené slovo.

Ve středověku byla učitelská profese součástí církevní edukace. Za významný mezník můžeme označit vznik univerzit v Evropě (Oxford r.1168, Bologna 1224, Praha-Karlova univerzita r.1348). Univerzity nejen přispívaly k rozvoji celkové vzdělanosti, ale také vychovávaly profesionální edukátory, kteří pak působili v církevních a vznikajících městských školách.

Vývoj učitelské profese, zejména její náplň, byl výrazně ovlivněn v 17. století pedagogickými teoriemi humanistických myslitelů, mezi něž patřil i náš Jan Ámos Komenský a jeho dílo Velká didaktika z r.1632. Do dějin českého učitelství se rovněž významně zapsala Marie Terezie, císařovna habsburská a královna česká, která v roce 1774 provedla základní reformu školství a zavedla povinnou šestiletou školní docházku.

Osobnost učitele je nepochybně nejdůležitějším faktorem v edukaci.

Gustav Adolf Lindner, první profesor pedagogiky a psychologie na české univerzitě (2.pol. 19.stol.), za nejdůležitější vlastnosti dobrého učitele považoval: pracovitost, svědomitost, spravedlnost, trpělivost, nestrannost, lásku k dětem a pokrokové myšlení. Podle mého názoru bych ještě doplnil: spolehlivost, zodpovědnost, empatii k dětem, vytrvalost, ctižádostivost, komunikativní předpoklady, vyučovací, řídicí a organizační schopnosti, zdravotní předpoklady a zejména profesionální úroveň v oboru a snahu o edukaci sebe.

Učitel je po rodičích nejdůležitější osobou v životě dítěte: „Dítě od učitele očekává podobnou podporu, jako mělo v rodině. Pokud ji získá, bude s největší pravděpodobností i lépe pracovat.“¹

Česká škola a pedagogika 20. století prošla složitým a v mnoha směrech rozporupným vývojem, ve kterém se odrážely historické proměny české společnosti. Jeho počátky sahají, jak už bylo částečně uvedeno, hluboko do minulosti, kdy v rámci habsburské monarchie hledala česká pedagogika svou identitu se zvláštním zřetelem k demokratickému odkazu husitství, Komenského a českého obrození. Rozkvět nastává v etapě předmnichovské republiky (1918-1939), kdy probíhá široká diskuse o modernizaci české školy a výchovy a kdy se konstituuje česká pedagogika jako věda, která hledá své místo vedle ostatních společenských věd i na půdě univerzity. Zlom

1 Vágnerová, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Portál Praha 2000, str.164

a stagnaci přinesla na několik let nacistická okupace (1939-1945). Po roce 1945 dochází rychle k obnově života pedagogické vědy, která navazuje na tradice předmnichovské republiky a hledá kontakty se zahraničím. Politické rozdělení světa, vznik studené války a ideová konfrontace Západu a Východu, poznamenalo českou školu, výchovu i pedagogiku a jednostranně ji orientovalo na socialistickou pedagogiku Svazu sovětských socialistických republik. Změny v tomto směru mohly nastat až po pádu „železné opony“. A tak listopadem 1989 začíná nová etapa české školy a pedagogiky, která hledá své místo v současném světě s plným přihlédnutím k pokrokovým domácím tradicím.

Vznik samostatného československého státu v roce 1918 vyvolal živou diskusi k otázkám koncepce školské soustavy. Legislativní úpravu přinesl tzv. Malý školský zákon v roce 1922, který provedl změny školství v národním a demokratickém duchu. Po formální stránce byla přejata struktura školství z posledních desetiletí Rakouska-Uherska. Tato koncepce byla zasažena v letech 1939-1945 fašistickou ideologií. Po roce 1948 přebírá odpovědnost za rozvoj školství Komunistická strana Československa a vláda, která je však této straně podřízena. Je zavedena důsledná koncepce jednotného školství formulovaná řadou školských zákonů a reforem (1948, 1953, 1960, 1976, 1984), které však prakticky nebyly nikdy plně realizovány a nepřinesly očekávané výsledky. Dogmatiky pojatá mónistická (uznávající jediný základ) výchova v duchu marxismu-leninismu nemohla vytvořit podmínky pro skutečný dialog, který je podstatou demokraticky orientované výchovy. Vedla k pasivitě a průměrnosti i k nižší odborné úrovni našeho školství.¹

Vývoj českého školství se uskutečňoval ve složitých podmínkách rozděleného světa, studené války a ideové konfrontace s těmito podmínkami, se kterými bylo nutně svázáno omezováno. Z tohoto hledisku listopad 1989 vytváří kvalitativně nové a podstatně příznivější podmínky pro rozvoj pedagogické teorie na bázi demokracie a pluralismu. Česká pedagogická teorie se rychle vrací ke svým kořenům - k husitskému odkazu, ke Komenskému, k pedagogickému odkazu 19. století, k Lindnerovi, k Masarykovi a především k tradicím rozvíjených za předmnichovské republiky. Obnovují se a prohlubují tradiční kontakty se západní pedagogikou, roste zájem o alternativní školu, hledá se odpověď na základní problém výchovy v moderním světě.

¹ Blatný L., Jůva V., Kapitoly z dějin pedagogiky, Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, Brno 1996, str. 71-72

Před pedagogikou a vědou stojí etapa kritického vyrovnání se s uplynulým obdobím a koncipování teoretických základů liberální výchovy naší mladé generace v podmínkách pluralitní demokracie.¹

Mezi významné osobnosti, kteří se mimo jiné zasloužili o rozvoj českého školství 20. století, patří Tomáš Garrigue Masaryk, Otakar Kádner, Otokar Chlup, Jan Uher a Václav Příhoda.

2.3 Školství a společnost

V současnosti se celý svět přiklání k modelu tzv. vzdělanostní společnosti. Nelze předem odhadnout, jak se současný prudký rozvoj informačních a komunikačních technologií odrazí ve školství a vzdělávání, jisté však je, že dojde k velkým změnám.

Dalším významným faktorem, který se dotýká školství, je globalizace, protože vytváří tlak na sjednocení regionálních a národních hodnotových systémů. Tím se posiluje ekonomická a konkurenční stránka občanské společnosti. Metoda vedoucí k vytvoření integrovaného školství proto musí být nová, dobře vyvážená a nápaditá. Evropané se nyní poprvé v historii pokouší vytvořit jednotnou, nikoliv však uniformní společnost. Tato nová Evropa má být na rozdíl od minulosti, kdy sjednocujícími faktory byla moc, dobytvačnost a nucená správa, vystavěna na společně sdílených hodnotách. Nová evropská komunita se opírá o společné evropské občanství, úctu k lidským právům a jejím cílem je vytvoření jednotné společnosti a rovných příležitostí pro všechny. Spolu s národními měnami se vytrácí i politické hranice mezi zeměmi. Jednotlivé státy si stále více uvědomují své místo v multietnické, multikulturní a nábožensky pluralitní evropské společnosti. Výsledkem těchto tendencí je všeobecně uznávaný názor, že Evropu je třeba zdokonalovat prostřednictvím výchovy a celoživotního vzdělávání. Tento postoj vede k sjednocování vzdělávacích metod, aniž by se však narušoval vzdělávací systém jednotlivých zemí.

¹ Blatný L., Jůva V., Kapitoly z dějin pedagogiky, Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, Brno 1996, str. 74

Pluralismus

Evropská společnost se bezesporu vyvíjí jako pluralitní společnost. Tato pluralita představuje jednu ze základních hodnot evropského občanství a je našim nezadatelným právem.

Národní vzdělávací systémy by proto měly vycházet vstříc různým požadavkům a potřebám svých občanů, jak studentů, tak rodičů. Tímto způsobem bude zajištěna rovná příležitost pro všechny a vytvoří se tak solidní základy pro celoživotní vzdělávání. Zohlednění odlišných potřeb občanů, jakož i volný přístup ke vzdělání, napomohou k vytvoření pocitu přirozené jednoty, který nyní nová Evropa potřebuje.

Jednou z forem, která vhodně reflektuje novou společenskou situaci a nabízí odpovídající řešení ve školství, jsou i nezávislé školy. Mají dlouhou tradici, jejich existence je garantována zákony, ústavami a mezinárodními dohodami a nedávno byly zaneseny i do článku č. 14 Listiny základních práv a svobod Evropské unie. Nezávislé školství poskytuje občanům možnost volby typu vzdělávání. Umožňuje jim a jejich dětem nalézt smysl existence a dát svému vzdělání směr a osobní rozměr. V současné době, kdy se mladí lidé všech věkových kategorií utápějí ve vymoženostech nových technologií, je nezávislé školství nezbytným prostředkem k třídění informací a prohlubování znalostí.

Školství v pluralitní společnosti

Vzdělání je prioritou naší společnosti. Podmínkou rozvoje kvalitní evropské vzdělanostní společnosti je pevný základ tvořený celoživotním vzděláváním a nabýváním nových dovedností, jasnou představou o školství, výuce a učení se, o vědomostech a jejich utváření. Abychom mohli všechny tyto podobně znějící a přece odlišné součásti vzdělávání v budoucnu rozvíjet, musíme jim nyní maximálně porozumět.

Autonomie a státní podpora

Z článku č. 14 Listiny základních práv a svobod Evropské unie vyplývá, že rodiče mají právo pro své dítě zvolit typ vzdělávání, který odpovídá jejich náboženskému, filosofickému a pedagogickému přesvědčení. Aby rodiče mohli plně využít svého práva na volbu vzdělání pro své dítě, vlády jednotlivých zemí musí vyjít

vstříc potřebám škol a podporovat je. Pokud se má školství zodpovědně ujmout své vzdělávací a sociální role ve svobodné společnosti, musí disponovat odpovídající mírou autonomie a současně být přiměřeně dotováno státem.

Má-li školský sektor plnit požadavky a potřeby občanů, musí být nezávislý v pedagogických otázkách a mít volnou ruku při vytváření alternativních vzdělávacích programů. Škola musí mít zákonem upravenou možnost dohlížet na vlastní organizaci a formování osobností pedagogů. Je nezbytné, aby stát v rozumné míře nezávislý sektor dotoval. Evropský parlament o tom rozhodl již 14. března 1984, ale vlády členských zemí v tomto směru zatím příliš nepokročily.

2.4 Dílčí závěr

Závěrem k této kapitole bych chtěl dodat, že při studiu vývoje školství a stavu školství v současnosti a to nejen v českých zemích, pevně věřím, že odvěká snaha člověka poznávat povede i do budoucna ke zvyšování kvality vzdělávání i s ohledem na sociální aspekty. Dále věřím v odvěký pokrok lidstva, který úzce souvisí se vzděláváním v tom smyslu, že čím vyspělejší společnost bude, tím vyspělejší, modernější a efektivnější bude i jeho systém vzdělávání, který je nedílnou součástí společnosti jako takové.

3. SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY

3.1 Historie vztahu rodiny a školy

Vztah mezi rodiči a školami procházel v historii dosti kontrastním vývojem. Před několika desetiletími se u nás prosazovalo mínění o nutné spolupráci školy s rodinami žáků. Školští inspektoři vyzývali učitele, aby navštěvovali rodiny žáků, zejména těch „problémových“, snažili se poznávat podmínky jejich rodinného prostředí, pomáhali rodičům s výchovnými potížemi dětí apod.

Později se u nás od tohoto pojetí opustilo a naopak se proklamoval názor o nevhodnosti zasahování rodičů do práce škol: Podle tohoto přístupu by se měla škola, jakožto instituce s kvalifikovanými odborníky pro vzdělávací činnost, sama umět postarat o veškerou přípravu dětí pro další vzdělávání. Měla by být přitom schopna zvládnout to v době vyučování tak, aby ani děti, ani rodiče nebyli doma příliš zatěžováni školními záležitostmi, což se týkalo i učení dětí doma. Druhou stranou tohoto názoru bylo, že rodiče jakožto pedagogičtí laici by neměli do práce školy příliš zasahovat a měli by přenechat vše, co souvisí se školní edukací, specializovaným profesionálům-učitelům.

Ani jeden z obou přístupů se u nás ve své extrémní podobě neprosadil. Mezitím se na Západě vyvíjel trend ve směru spíše k prvnímu z uvedených přístupů, tedy ke komunikaci a spolupráci mezi rodinami a školami.

Obavy učitelů

Na obou stranách, jak mezi učiteli, tak mezi rodiči, panují z partnerství a spolupráce obavy. Výkon učitele se nedá stoprocentně ověřit, ani dobrý učitel nemá jistotu, že bude úspěšný. Nezáleží na tom, kolik úspěchů v učení zažil v minulosti, protože jedno konkrétní dítě a jeho problémy mohou být výzvou k hledání nových řešení. Učitelé nemohou ovlivnit život dítěte ve všech směrech. Snaha učitele pomoci dítěti komplexně bývá někdy rodiči chápána jako nepřiměřené zasahování do soukromého života dítěte. Učitelé mají obavy, že nespokojený rodič se může mstít stížnostmi u ostatních rodičů, u ředitele apod.

Obavy rodičů

Na straně rodičů pociťují obavy o kvalitu vzdělávání svých dětí ti nejnvdělanější a nejnspěšnější rodiče. Mají strach, aby byli dobrými rodiči a tento strach často vede ke ztrátě objektivity. Obávají se, že když vyjádří nespokojenost, učitel se bude mstít na jejich dítěti. A je třeba přiznat, že učitel skutečně má možnost to udělat. Většina rodičů je však „normálních“, pouze asi 5% rodičů je konfliktních natolik, že nehodlají problémy řešet, ale naopak je vyvolávat.¹

3.2 Spolupráce rodiny a školy

Mnozí pedagogové tvrdí, že bez dobrých vztahů a kooperace mezi rodiči a školou nemůže úspěšně fungovat vzdělávání mládeže. Dlouho převládalo pojetí, že edukační role rodičů a edukační role školy produkují oddělené aktivity. Úlohou školy je vzdělávat, tj. rozvíjet především kognitivní složku osobnosti dětí a do této činnosti nemají rodiče zasahovat; na druhé straně úlohou rodičů je vychovávat a k tomu zase škola má omezené možnosti. Teprve v 80. letech se začalo toto pojetí opouštět. a postupně se začal prosazovat jiný přístup: Škola a rodina musí spolu komunikovat a kooperovat. To znamená, že rodiče nemají být jen pasivními pozorovateli toho, jak škola kultivuje jejich děti, ale mají se školou spolupracovat, pomáhat jí při edukaci. To se nejvíce týká dětí ve škole neúspěšných, dětí nedokončujících povinné školní vzdělávání aj., kde škola sama nestačí tyto negativní jevy eliminovat. Dospělo se tak k dosti široké oblasti teorie, výzkumu a praktických aktivit, označované nejčastěji jako partnerství rodiny a školy. Je to oblast rozvíjející se teoreticky i výzkumně v rámci pedagogiky, ale s četnými interdisciplinárními souvislostmi, jak se to projevuje v základních dimenzích. Zejména to jsou právní dimenze, týkající se toho, jaká práva mají rodiče na to, aby mohli ovlivňovat školní vzdělávání dětí. Toto ovlivňování je umožňováno legislativními opatřeními pro účast rodičů ve veřejné správě a kontrole škol, jež jsou v jednotlivých zemích odlišná. Pedagogický výzkum však zjišťuje v této oblasti, že partnerství a kooperace mezi školou a rodinou není pouze záležitostí práva. Realita vztahů mezi těmito partnery bývá často jiná, než se jeví z oficiálních legislativních úprav. Zasahuje zde totiž řada jiných vlivů: postoje, názory i předsudky

¹ Marek Lauer mann (konzultant Pedagogického centra v Brně) Učitel ské listy, 11, 2003/04, č.7, str. 47

rodičů a veřejnosti vůči konkrétní škole nebo učitelům; rozdílné výchovné styly uplatňované v rodinách při výchově dětí; místo, které zaujímá školní vzdělávání v hodnotovém žebříčku rodin aj.. Za významnou determinantu v kooperaci rodiny a školy se považuje to, zda vůbec rodiče se školou komunikují a do jaké míry se angažují, aby navázali vztahy se školou, s učiteli a vedením školy, s místními orgány školské správy a samosprávy. Tato realita vztahů mezi školou a rodinou se v České republice odráží v tom, že vztahy mezi školami a rodiči spíše stagnují, než aby se zintenzivňovaly. Například jen v malém počtu základních a středních škol pracují rady škol, ačkoliv jejich ustavení bylo již před lety legislativně umožněno zákonem č. 564/1990 Sb. o stání správě a samosprávě ve školství.

Nepochybné je, že téma „rodiče a škola“ patří k těm, která jsou společensky velmi závažná, a proto se nyní této problematice věnuje v pedagogice pozornost.¹

Stav v předškolním vzdělávání

V ČR není obecně zvykem větší zapojení se a angažovanost rodičů v oblasti předškolního vzdělávání jejich dětí. Rodiče často nedisponují potřebnými informacemi o existujících mateřských školách a o službách v jejich regionu. Problémem, který se v posledních letech stává stále palčivějším, je neuzpůsobení otevíracích hodin škol potřebám pracujících rodičů a nově i přizpůsobení očekávanému lokálnímu vzrůstu počtu dětí v předškolním věku.

Cílem je zajistit existenci všeobecně teritoriální a finančně dostupné sítě mateřských škol, které poskytují kvalitní služby odpovídající poptávce ze strany rodičů a zájmu dětí. Vstup do mateřské školy by neměl být podmíněn neodůvodněnými nároky kladenými jak na dítě, tak i na jeho rodiče. Kritériem pro příjem dítěte do mateřské školy musí být především zájem dítěte. Dlouhodobým cílem je dosažení většího zapojení rodičů do činnosti předškolních zařízení, aby v případě zájmu mohli participovat jak na její koncepci, tak např. na zábavně-vzdělávacích aktivitách dětí. Větší spolupráce pedagogů a rodičů dětí by měla pomoci lépe rozeznat potřeby dětí v oblasti jejich předškolního vzdělávání a přizpůsobit jim metody výuky. Rodiče by naopak mohli být informováni o potřebách dětí v oblasti jejich výchovy a naučili by se lépe zvládat některé výchovné problémy. Naprosto nezbytné je zajistit, aby rodiče

1 Průcha, J., Přehled pedagogiky, Portál Praha 2000, str. 170-171

předškolních dětí měli snadný přístup k informacím o mateřských školách v okolí svého bydliště, včetně informací o případných nadstandartních službách, které poskytují.¹

Společenské proměny odmítly jednotnou mateřskou školu i její kolektivní výchovu a otevřely prostor pro pedagogickou autonomii škol i pro individuální svobodu pedagoga a dítěte. Mateřské školy dnes uplatňují různé vzdělávací programy, pedagogové mohou volit různorodé pedagogické přístupy, vybírat si z široké nabídky informačních zdrojů a uplatňovat vlastní iniciativu, děti jsou vnímány jako individuální osobnosti, účastníci se procesu výchovy a vzdělávání jako aktivní subjekty.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je obecně platný dokument, podle kterého si mateřská škola vypracovává svůj školní vzdělávací program. Při tvorbě školních i třídních vzdělávacích programů mohou mateřské školy využívat i zveřejněných programů - např. program Mateřská škola podporující zdraví, Začít spolu, Waldorfský program či další alternativní programy. Předpokladem je soulad programu i jeho realizace se základními požadavky na vzdělávání předškolních dětí, které jsou stanovené v Rámcově vzdělávacím programu.

V České republice se od roku 1994 začal mimo jiné realizovat alternativní program Začít spolu, který se průběžně vyvíjel, měnil, odhalovaly se mezery, přizpůsoboval se našim tradicím a kulturním podmínkám.

V roce 1995 bylo do programu zapojeno 10 mateřských škol, z kterých se postupně staly školy modelové. Od roku 1996 se implementace programu, se souhlasem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, rozšířila do základních škol. V současné době tento program na různých úrovních implementuje 59 mateřských škol, 44 základních škol, 14 středních a 9 vysokých škol připravujících budoucí pedagogy. Program podporuje rovněž 22 tréninkových center (vniklých při MŠ a ZŠ s programem Začít spolu), která rozšiřují metodologii programu prostřednictvím systematického dalšího vzdělávání učitelů. Na monitorování programu, evaluaci (hodnocení) a implementaci se v České republice podílí nezisková organizace Step by Step ČR, o. s., jejímž posláním je přispívat svými aktivitami k demokratizaci, humanizaci a vyšší efektivitě ve vzdělávání v ČR, k budování otevřené společnosti a jejího zapojení do evropských struktur.²

Jedním z hlavních principů programu Začít spolu je spolupráce s rodinou

1 Ministerstvo práce a sociálních věcí: Národní koncepce rodinné politiky 2005, str. 34

2 Gardošová, J., Duková, L., Začít spolu, Portál Praha 2003, str. 10

a v plné míře naplňuje záměr Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Program Začít spolu, jako program otevřený, vychází z předpokladu, že při výchově dítěte má rodiny primární a nezastupitelnou roli. Proto je důležité nabídnout rodinám dětí možnost spoluúčasti při výchově v mateřské škole a také je při ní povzbuzovat, přičemž podstatná část kontaktů mezi školkou a rodinou bude neformálního charakteru. Neformální kontakty jsou velmi cenné a v mnoha ohledech vyhovují rodině i učiteli.

Počátkem skutečné spolupráce rodiny s mateřskou školou je okamžik výběru předškolního zařízení rodiči, jejich volba a přijetí odpovědnosti za své rozhodnutí. Nejde tedy o to, aby rodiče mechanickým způsobem rozhodli „dítě musí do školky, dáme je tam“. Pedagogický tým seznámí rodiče s podstatou a hlavními principy programu Začít spolu. Vede je k tomu, aby pochopili, že pokud si tento program vyberou, vyplývají pro ně z této volby konkrétní důsledky v podobě závazků. Ty jsou obsaženy v dohodě, kterou školka s rodiči uzavírá. Spolupráce rodičů v programu může probíhat různými způsoby.

Jsou jimi například:

- zapojení rodičů ve třídě;
- porady učitele s rodiči;
- návštěvy doma;
- dohoda mezi rodinou a školou;
- tvorba individuálních plánů pro děti;
- čas odchodů a příchodů;
- půjčování hraček a knih;
- pomoc při pořádání akcí pro děti.

Nepřímou formou spolupráce a komunikace s rodiči jsou:

- nástěnky;
- zápisníky dětí, které slouží k písemné komunikaci mezi rodiči a pedagogy, dotazníky (např. o zájmech dětí);
- zpravodaje a školní časopis vydávaný podle možností v mateřských školách pro rodiče.

Příklad, jak může vypadat spolupráce rodiny se školou:

<p>Dohoda o spolupráci mezi rodinou a MŠ</p> <p>Jména rodičů.....</p> <p>Jméno dítěte.....</p> <p>Vážení rodiče,</p> <p>jsme moc rádi, že se Vaše dítě zúčastní programu Začít spolu. Moc se těšíme na naši vzájemnou spolupráci. Jak jistě víte, snažíme se získat rodiny pro co nejširší aktivní účast na našem programu. Spolupracovat s MŠ můžete v těchto oblastech:</p> <ul style="list-style-type: none">• Účastnit se rodičovských schůzek pořádaných měsíčně v přijatelnou dobu.• Práce s dětmi ve třídě. Pokud ano, máte nějakou konkrétní představu? Které činnosti máte na mysli? (Čtení, umění, skládačky, hudba ...) V které době? (Ráno, dopoledne, odpoledne ...).• Výstavba nebo výroba prostředků (venkovní vybavení, oblečení pro panenky ,...) zařizování center aktivit.• Pomoc při pořádání výletů.• Organizování zvláštních událostí (narozeniny, svátky).• Spolupráce s učiteli na tvorbě třídního programu. Náměty ke hře a učení.• Poskytování materiálů z domácích zdrojů.• Účast na rodičovských akcích (výlety, aukce).• Účast v zájmové skupině (např. rodinná turistika, živá příroda ve školce a pod.). <p>Jsme seznámeni a souhlasíme s principy programu Začít spolu.</p> <p>V.....dne</p> <p style="text-align: right;">..... podpis</p>
--

Velmi důležitou součástí spolupráce je účast rodiny přímo ve třídě. Rodiče, prarodiče, sourozenci - každý z nich může přijít do mateřské školy a připojit se k dětem během jejich činnosti.

Nejvhodnější je zpravidla doba při příchodu do mateřské školy nebo při vyzvednutí dítěte odpoledne - v obou případech je s rodiči také počítáno v denním rozvrhu. Rodiče však mohou učitelkám s dětmi pomáhat souvisle v průběhu celého dne nebo být ve třídě jako dobrovolný asistent.

Někteří rodiče mohou mít z této spolupráce obavy. Pro mnoho z nich bývá právě přítomnost ve třídě tím nejtěžším. Důvody k obavám ze spolupráce mohou být následující:

- ve spolupráci s učiteli se rodiče cítí nejistí, mateřskou školu celkově a zvláště pak třídu považují za prostor, ve kterém pracují výhradě učitelé;
- nejsou si jisti, kde je učitelé ve třídě opravdu chtějí a možnost být se svým dítětem ve třídě je pro většinu rodičů nezvyklá;
- obávají se, že udělají chybu;
- nevědí, co mají dělat a nechtějí způsobit zmatek;
- myslí si, že nemají čím přispět;
- nejsou jim jasná pravidla ve třídě.

Proto je důležité, aby se komunikace učitele s rodiči opírala o přístup vstřícnosti a vítanosti - aby rodiče své aktivní spoluúčasti na výchově dítěte s učitelem uvěřili a mohli si na ni zvyknout. Pokud se tento proces daří, pak členové rodiny získávají:

- pocit sounáležitosti s programem - přijmou jej za svůj, mohou se podílet na jeho průběhu;
- naučí se dívat na své dítě ve vztahu k ostatním - pochopí, že se stává členem širšího společenství, než je rodina;
- poznají více z vývoje dítěte;
- postupně poznají a naučí se respektovat vyučovací tým;
- podpoří proces domácími aktivitami;
- poznají prostředí a kamarády, o kterých jim děti vyprávějí;
- mohou navázat přátelské vztahy s jinými rodiči.¹

1 Průcha, J., Přehled pedagogiky, Portál Praha 2000, str. 121-123

Stav spolupráce rodiny a školy ve školním věku

Z hledisku rodinné politiky má systém základního a v návaznosti i středního vzdělávání zásadní význam, protože školský systém doplňuje a v mnohém nahrazuje plnění jedné ze základních rodinných funkcí - výchovně vzdělávací, a tedy zde přebírá i jistou odpovědnost, aniž by zbavoval odpovědnosti rodinu. Proto je vztah rodiny a školy velice významný a také citlivý na přístup obou stran. Druhou základní oblastí zájmu v daném kontextu je podíl školy na výchově k mateřství a rodičovství. Dílčími důležitými tématy jsou v této oblasti dostupnost škol a možnost výběru školy rodiči (je často závislá na dopravní obslužnosti a míře jejich informovanosti) a podíl školy na zabezpečení náplně volného času a bezpečnosti dětí v době mimo vyučování a také účast dalších subjektů v této oblasti.¹

V dnešní hektické době nezbyvá rodičům na školu příliš času a energie. Úkolem pedagogů je bojovat proti hradbě předsudků z rodičovské strany a vytvářet kooperativní vztahy pro blaho těch, kterých se to především týká - dětí školního věku.

Pomalu se vytrácí představa školy jako uzavřené a izolované instituce, řízené „shora“ školským úřadem či Ministerstvem školství, rodiče si začínají uvědomovat, že se mohou aktivně podílet na chodu školy, buď jako členové školních výborů a rad, Unie rodičů nebo přímo v individuální konzultaci s učitelem, a tak ovlivňovat formu a způsoby výuky a spoluvytvářet adekvátní školní klima. Bohužel, těchto „osvícených“ rodičů je zatím pomálu, ale jsou. Mnozí z nich chápou spoluodpovědnost za výchovu i vzdělání svého dítěte. Stále ale u většiny rodičů převládá tendence školu pouze kritizovat, je to snadnější než myslet, zapojit se a obětovat svůj čas. Na druhé straně si musíme uvědomit, že ne všechny školy jsou ochotny tyto aktivity rodičů akceptovat.

V moderní společnosti vzniká otázka o vztazích mezi rodičovskou edukací a školní edukací. Jak se nyní konstatuje v zahraničí, pominulo přesvědčení rozšířené v 70. letech a dříve, že rodičovská edukace a školní edukace jsou zcela odlišné a nezávislé procesy. Dnes se naopak sdílí pojetí, podle něhož se oba druhy edukace vzájemně doplňují: Zejména u dětí v období povinné školní docházky se očekává, že edukační role rodičů je v některých směrech nenahraditelná, tj. nemůže být zvládnuta pouze školou (např. v předávání hodnotových vzorců či sociálních postojů aj.)

Školská soustava se po roce 1989 reformovala nejvíce po formální stránce

1 Ministerstvo práce a sociálních věcí: Národní koncepce rodinné politiky 2005, str. 35

rozšířením spektra zřizovatelů a nestátními subjekty. Plánované větší plurality vzdělávacích programů bylo dosaženo jen částečně, posílit prestiž a tím autoritu pedagogů se podařilo ještě méně. Obsahově transformační úsilí směřuje mj. k autonomii škol, modernizaci obsahu výuky, akcentu na rozvoj osobnosti a ne propojení školy s potřebami praxe zejména na trhu práce. Role školy je chápána v souladu s aktuálními potřebami poměrně široce, v praxi však se ne vždy daří takové pojetí převést do reálné činnosti školy.¹

Role rodičů jakožto klientů vzdělávacích institucí, začala být uvědomována až během posledních několika let, avšak nabývá na stále větší významnosti, a to zvláště v rámci snah o zkvalitnění a zprůhlednění činnosti škol. V zahraničí a nyní i u nás se prosazuje tzv. akontabilita ve vzdělávání, což znamená, že školy mají projevovat svou zodpovědnost vůči svým klientům, tj. především rodičům, kteří jim svěřují děti do edukační péče. I když toto pojetí, svým založením ekonomické, není dosud široce uplatňováno v běžném životě, je stále výrazněji proklamováno vládami, parlamenty a školskými politiky. Ti apelují na školský sektor především výzvami ke zkvalitňování práce a výstupů škol, což by mělo také informovat rodiče při jejich rozhodování o volbě školy pro své děti.

Základní premisou je v této oblasti kvalita vztahů mezi rodinami a školami. Dobrý vztah mezi rodinou a školou je dnes důležitým předpokladem úspěšnosti školní socializace dítěte a do značné míry i úspěšnosti jeho socializace vůbec. Samozřejmě tuto realizaci dobrých vztahů musí umožňovat vhodné legislativní podmínky.

Spolupráce rodičů a školy v ZŠ umělecké v Novém Městě na Moravě

Díky vstřícnosti vedení Základní umělecké školy v Novém Městě na Moravě jsem měl možnost poznat nejenom pojetí a cíle výuky, ale i úroveň spolupráce školy s rodiči, kteří jsou na tomto typu výuky finančně zainteresováni.

¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Národní koncepce rodinné politiky 2005, str. 35

Vzdělávací program výtvarného oboru základních uměleckých škol

Pojetí a cíle

Výtvarný obor základních uměleckých škol (VO ZUŠ) se obrací ke všem dětem a mladým lidem, kteří projevují zájem o výtvarné vzdělávání. V základním studiu usilují o to, aby žák podle svých schopností získával hlubší náhled na okolní svět a na sebe sama a dokázal to výtvarně vyjádřit. Nadaným žákům poskytuje další znalosti a dovednosti v rozšířeném studiu, kde je připravuje k talentovým zkouškám na střední a vysoké školy s výtvarným zaměřením. Proto se VO ZUŠ řadí do struktury uměleckého školství jako jeden z jejích základních článků.

Struktura studia

Výuka probíhá v přípravném stupni (ve věku 6 až 8 let), v I. stupni základního studia (ve věku 8 až 15 let) a v II. stupni základního studia (15 až 19 let). Tvoří ji 3 vyučovací hodiny týdně.

Obsah výuky je stavěn na souladu rozumového, citového a morálního vývoje dítěte a na jeho schopnosti empatie. Toto pojetí výtvarného vzdělávání, které lze formulovat jako rozvíjení lidských kvalit, tvoří osu výtvarné výchovy v ZUŠ.

Školné

Rodiče finančně přispívají na provoz VO a na nákup výtvarných potřeb. Částka představuje cca 250,- Kč měsíčně.

Spolupráce (komunikace) ZUŠ s rodinou a veřejností

Pro současnou ZUŠ je charakteristická tvořivá aktivita, která vede ke komunikaci s dětmi, s veřejností a zejména s rodiči. Rodiče mohou dlouhodobě sledovat pravidelné aktivity školy, které se dotýkají života v daném městě, jsou zaměřeny na všechny vrstvy obyvatelstva a vedou k prezentaci výsledků práce učitelů a žáků.

První bližší setkání školy a rodiny se děje při přijímacích zkouškách, kdy přítomnosti rodičů po celou dobu zkoušky je vítaná a pro dítě podnětná. Všem je představeno celé prostředí výtvarného oboru. Škola se snaží vyhovět individuálním

přáním rodičů, zejména dojíždějícím, sourozencům a pod. Pokud termíny zkoušek rodičům nevyhovují, dohodnou si s vyučujícím individuální zkoušku.

O všech možnostech studia na dané škole se rodiče dovídají na schůzkách, informace doplňují brožury, k dispozici jsou všichni učitelé jednotlivých oborů a podávají konzultace.

Škola nabízí rodičům, aby se kdykoliv zúčastnili vyučování bez předchozího ohlašování. Tato forma poznávání práce učitele i žáků je velmi často využívána. Někdy vede i k výpůjčkám výtvarné literatury, k pokusům zkusit si některou zajímavou techniku, k posouzení práce skupiny.

Při týdenních soustředěních jsou rodiče zváni, aby pozorovali a posoudili práci v plenéru, zúčastnili se netradičních forem práce, například zpracování přírodních materiálů nebo besed o umění.

Pořádání výtvarných výstav je zahajováno slavnostní vernisáží za přítomnosti rodičů. Pro velký zájem škola musela hledat větší výstavní prostory.

Pokud dítě chybí při vyučování, rodiče velmi uvítali možnost si dohodnout:

- náhradní termín, aby v jiné skupině si dítě splnilo svůj program;
- další hodiny (nad rámec povinnosti učitele, před nebo po pracovní době);
- vyučování v době osobního volna (vedlejší prázdniny, soboty, neděle).

Pokud to prostorové podmínky dovolí (autobus), zúčastňují se rodiče exkurzí s výtvarnou tematikou.

Za zmínku stojí i to, že není problém požádat rodiče o spolupráci při doprovodu dětí na vyhodnocení soutěží, případně použít soukromá vozidla i na větší vzdálenost.

Pokud škola požádá rodiče o pomoc s materiálovým vybavením pro netradiční formy práce, jednají rychle a většinou úspěšně (dřevo, traviny, rámy na obrazech).

Ze strany vedení školy bylo velmi pozitivně hodnocena účast rodičů na akcích jednotlivých oborů školy a snaha podpořit činnosti školy prostřednictvím „Unie rodičů“ sponzorskými dary nebo nabídkami spolupráce. Naopak „den otevřených dveří“ se příliš nevyplatil, to ale může být důsledkem celoroční informovanosti.

Další zajímavou věcí na celém projektu komunikace školy s rodiči je to, že vedení školy motivuje pedagogy k aktivitě a vstřícnosti k rodičům (klientům). Počet žáků v oboru stanoví úvazek každého učitele a tím i jeho mzdu. Je v zájmu každého si

žáky udržet, zabránit odhlašování a obor raději rozvíjet.

Výše uvedený přístup školy se vrací v podobě:

- spokojenosti rodičů, vstřícným přístupem;
- iniciativou a ochotou pomoci;
- přihlašování svých dětí do dalších oborů (třetina žáků navštěvuje 2 až 3 obory v jednom týdnu);
- přihlašování dalších členů rodiny do oborů ZUŠ;
- doporučování úrovně školy svým známým;
- potřebou být v kontaktu.

Na závěr k výše uvedenému tématu je třeba zdůraznit, že dobře fungující ZUŠ je pro dané místo velmi důležitá. Nejen pro osobnostní a duchovní rozvoj žáků, pro pěstování vztahů ke kultuře, ale zejména pro aktivity, které osloví každého z nás. Stmelí vztah pedagoga, žáka a rodiče a ukáže systém, který funguje, protože všem na něm záleží. Příklad učitele, jeho odbornost, nasazení, vztah k dětem a profesionalita - to jsou atributy, které rodičovská veřejnost oceňuje.

Řešení není snadné

Klíčem k řešení je přístup, kdy vedoucí pracovníci ve školství budou nejen „řídít školu“ a sní spojené formální vztahy mezi školou a veřejností, ale budou řídit neformální vztahy s rodiči a okolní komunitou.

Několik základních cílů, které vedou ke zlepšení vztahů a spolupráce:

Podpora vzdělávacích cílů - škola, která dokáže svým rodičům přestavit své vzdělávací cíle a poslání, si v nich pěstuje trvalé partnery. Partnerství vzniká ze vzájemné otevřenosti, z co nejdokonalejšího vzájemného poznání. Je v zájmu školy, aby rodiče informovala o svých cílech a záměrech a využívala všechny dostupné zdroje a informační kanály, které má k dispozici.

Podpora poslání školy - poslání je hlavní důvod existence školy a je naplňováno společným úsilím všech aktérů a zainteresovaných skupin, tedy především učitelů, vedení školy, žáků a rodičů. Pokud jedna ze skupin zůstává z jakýchkoli důvodů málo zapojena, je to v první řadě škola, která ztrácí oporu k naplňování svých záměrů.

Vytváření pozitivních přístupů k učení - partnerství o kterém mluvíme, není pouze o možnostech, které se před rodiči otevírají, ale také o definování role, kterou mohou a mají sehrát v procesu vzdělávání dětí. Např. v amerických školách proto věnují velkou pozornost tomu, aby „naučili“ rodiče, jak s dětmi mají doma pracovat, aby se jejich úsilí doplňovalo s úsilím školy.

Vyplnit propast vzniklou nedostatkem zdrojů nebo počtem pracovníků - pevné vazby a otevřená komunikace dávají dostatek příležitostí pro to, aby škola zřetelně formulovala své potřeby a motivovala rodiček pomoci při jejich naplňování. Pokud rodiče budou problémy školy vnímat jako něco, co je se jich dotýká, za co nesou díl odpovědnosti, mohou sehrát důležitou roli na poli dobrovolnictví či v oblasti sponzoringu a fundraisingu.¹

Několik základních bodů, které by měla škola dodržovat, má-li zájem o spolupráci s rodiči:

- zachovávat vzájemnou úctu mezi rodiči a učiteli - respekt k roli rodiče;
- pro spolupráci získat celou rodinu;
- podněcovat participaci (navrhovat způsoby, kterými se mohou rodiče do procesu zapojit);
- uplatnit tvůrčí přístup a flexibilitu;
- rodině dát možnost vlastního výběru formy jejich participace - rodiny musí správně pochopit, že jejich participace ve třídě je velmi cenná a že jakákoli míra jejich aktivní účasti je vítaná. Nejeфекtivnější spolupráce je založena na partnerském, nikoliv na autoritativním vztahu;
- konzultovat s rodinami jejich vzájemné očekávání;
- trpělivost - pro pedagogický tým i pro rodiče může být systém rodinné participace novinkou a budování nových vztahů potřebuje svůj čas. Použitím malých, občasných úspěchů jakožto stavebních kamenů lze dosáhnout vytvoření programu s intenzivní rodinnou participací;

¹ Marek Lauermann (konzultant Pedagogického centra v Brně) Učitelské listy, 11, 2003/04, č.7, str. 8

- zaměřit se na silné stránky dítěte i rodiny a používat pozitivní hodnocení. Rodiče i učitelé se potřebují navzájem ujist'ovat, že odvádějí dobrou práci. I velmi schopní rodiče a pedagogové si navzájem potřebují sdělovat pozitivní hodnocení svých jedinečných přičinění k vývoji dítěte;
- dodržovat diskrétnost - důvěra je základním prvkem vztahů vzájemné spolupráce. Informace o rodině jsou důvěrné a musí se s nimi podle toho nakládat.¹

Neméně důležitou roli hraje přístup ředitelů škol

Je na ředitelích škol, aby se stali nositeli určité výchovně-vzdělávací vize, kterou chtějí ve spolupráci s učiteli, rodiči a žáky realizovat. Pro takovou spolupráci musí vytvořit podmínky a zejména jí poskytovat všemožnou podporu. Rodiče jsou mnohdy dezorientovaní v tom, kde mohou se školou účinně spolupracovat. Často tak pouze vycházejí vstříc přáním školy, většinou se ovšem tento přístup u rodičů projevuje, pokud je jejich dítě v nižších ročnících. Právě tuto dobu je třeba využít v maximální možné míře. Ředitel školy má díky historickému zakořenění své role ve škole jistou míru samozřejmé autority, kterou představuje v očích veřejnosti. Je tím, kdo reprezentuje školu navenek a právě díky tomu může sehrát významnou úlohu při zvládnání problémových rodičů. Proto by měl být přítomen každému jednání, které je z pozice školy vedeno s problémovými a konfliktními rodiči. Učitelé musí cítit podporu ze strany vedení, která jim poskytuje zázemí pro realizaci výchovně-vzdělávacích cílů školy. Manažer musí dát svým zaměstnancům perspektivu, mít koncepční záměr, plán, kam bude škola směřovat. Samozřejmě musí počítat s rizikem, že se plánovaného cíle nepodaří dosáhnout. Lidé však potřebují vidět směr, to se pro ně stane výzvou. Aby se škola mohla rozvíjet, je třeba, aby všichni sdíleli stejnou vizi. Proto na škole zůstávají, to jim dává energii, chuť se s výzvou poprat. Tak si uspokojí jednu ze svých základních lidských potřeb, totiž potřebu společenského uznání.¹

¹ Gardošová, J., Duková, L., Začít spolu, Portál Praha 2003, str. 127-128

3.3 Spolupráce rodiny a školy v evropských zemích

Všeobecně lze konstatovat, že zatímco individuální práva rodičů jsou ve většině demokratických zemí dosti shodná, výraznější odlišnosti jsou v kolektivních právech rodičů. Ve většině zemí jsou tato kolektivní práva legislativně zajišťována na úrovni škol a obcí, kdežto jen několik zemí umožňuje účast rodičů v řízení školství také na regionální nebo národní úrovni. K těmto zemím patří např. Norsko, Švédsko a Německo, kde mají rodiče zastoupení na všech úrovních řízení školství.

Další rozdíly mezi zeměmi existují v tom, jaké pravomoci jsou udělovány rodičům zastoupeným v orgánech řízení školství. Ve většině zemí jde o pravomoci vztahující se k poradní a rozhodovací činnosti na úrovni škol. To se týká např. rozhodování o organizování mimoškolních aktivit školy, kontroly výdajů apod. Avšak k rozhodování o klíčových záležitostech celkového vývoje a fungování na národní či centrální úrovni už zákonné úpravy ve většině zemí rodičům pravomoci neposkytují.

To je důsledkem obecné situace, že rodiče sice představují důležitou skupinu aktérů vzdělávací politiky, ale skupinu velmi specifickou. Ve většině zemí totiž nejsou schopni se zorganizovat jako činitel rozhodování na národní (celostátní) úrovni. Jsou ovšem výjimky jako např. Francie. Rovněž ve většině zemí rodiče ve svých organizačních aktivitách většinou podporují stávající vzdělávací systém a obvykle se vyhýbají radikálním reformním návrhům na jeho změny.

Česká Republika zůstává pozadu za zeměmi Evropské unie a některými dalšími v tom, že její legislativní úprava se vztahuje jen k pravomocím rodičů na školní úrovni, kdežto na vyšších úrovních řízení škol/školství nejsou čeští rodiče spoluúčastní ani pokud jde o rozhodování, ani pokud jde o poradní činnost. To je nejspíše důsledek celkově nízké zangažovanosti rodičů na problémech vývoje českého vzdělávání, protože si nedokázali vynutit legislativně založené pravomoci k ovlivňování školství na národní úrovni.

Je nutno ovšem zdůraznit, že mezi legislativní úpravou a reálnou participací rodičů při ovlivňování škol existuje v zemích větší či menší nesoulad. Jinak řečeno- vše, co je právně vymezeno, skutečně funguje v praxi.¹

1 Průcha, J., Vzdělávání a školství ve světě, Portál Praha 1999, str. 127-128

3.4 Dílčí závěr

Aby škola mohla dobře fungovat, na úrovni efektivní spolupráce s rodiči a veřejnosti vůbec, musí si uvědomit a cíleně budovat svoji roli v komunitě. Je žádoucí, aby škola naplňovala to, čemu se říká komunitní rozměr, tzn. svoji úlohu rozvíjet ve vzájemné interakci s okolím, které je obklopuje, s lokalitou v níž působí v rámci komunity, jejíž jsou součástí. Spolupráci rodiny a školy je nutné stavět na principu, aby rodiče, učitelé i žáci byli rovnocennými partnery, kteří mají své role, které musí hrát, aby partnerství a spolupráce fungovaly. V souvislosti s tím je třeba zmínit zásadu, že ve vnímání školy může být každé dítě vzděláváno. Pro školu je pak důležité, aby usilovala o zatažení rodičů, protože každé dítě se učí svým způsobem a rodič tak může dítěti pomoci se vzdělávat a zároveň tak pomáhat škole naplňovat její záměry.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce byl rozbor spolupráce rodiny a školy s důrazem na historický vývoj obou těchto institucí, na historický vývoj spolupráce těchto institucí a s důrazem na rozvoj této spolupráce v evropském měřítku.

V první kapitole své bakalářské práce popisují rodinu z hlediska pojmu, jako základní společenskou jednotku naší společnosti, která vykonává několik základních funkcí, které jsou z hlediska výchovy a výuky jedince nezastupitelné. Dále zde popisují vývoj rodiny z pohledu historického. Podoba rodiny a postavení jejích členů se v průběhu vývoje civilizace měnila. Její základní funkce zůstaly ovšem nezměněny. Nejdůležitější je funkce reprodukční v rámci zachování lidstva.

Cílem druhé kapitoly bylo se seznámit se školou jako institucí nejen z hlediska pojmového, ale jejího historického vývoje v návaznosti na české pedagogické veličiny jako je Jan Amos Komenský, Otakar Kádner, Otokar Chlup, Jan Uher a Václav Příhoda. Historický vývoj českého školství předjímá jeho současnost. Zde se práce snaží nastínit současný stav českého školství a jeho vývoj v souvislosti s integrací České republiky do Evropské unie.

Třetí část mé bakalářské práce pojednává o spolupráci rodiny a školy. Zde bylo cílem poukázat na složitost problému jak ze strany pedagogů, tak ze strany rodičů. Národní strategie v rámci této spolupráce se v minulosti měnila, ale cílem bylo popsat současný stav této spolupráce a východiska, takové vize, zásady, které vedou ke zlepšení spolupráce rodičů se školou s ohledem na nároky, které na nás všechny klade tato hektická a uspěchaná doba.

Díky možnosti navštívit MŠ v Novém Městě na Moravě a ochotě pedagogů o tomto tématu se mnou diskutovat, jsem mohl lépe pochopit současný stav a problémy spolupráce mateřských škol s rodiči a také lépe popsat tento problém a možné řešení ve třetí části mé bakalářské práce. Zajímavé bylo zjistit a popsat rozdílnou snahu spolupráce mezi rodiči základních a středních škol a spolupráci rodičů se Základní uměleckou školou v Novém Městě na Moravě, kde jsou rodiče do výuky svých dětí finančně zainteresováni. V této kapitole bylo analýzou současného stavu spolupráce rodiny a školy potvrzeno, že koordinovat optimální spolupráci mezi rodiči a školou je velmi obtížné, že se nejedná o lehké téma a že řešení je v každém z nás, v každém

jedinci, který má na této spolupráci zájem.

Jsem přesvědčen, že zpracování této bakalářské práce rozšířilo obzor o složitosti tohoto tématu nejenom mně, ale každému, kdo si tuto práci přečetl, popř. přečte.

RESUMÉ

Ve své bakalářské práci jsem se pokusil o rozbor spolupráce rodiny a školy s odkazem na historický vývoj obou těchto institucí, na historický vývoj spolupráce těchto institucí a s důrazem na rozvoj této spolupráce v evropském měřítku.

V první kapitole své bakalářské práce jsem se zaměřil na rodinu z hlediska pojmu, jako základní společenskou jednotku naší společnosti, která vykonává několik základních funkcí, které jsou z hlediska výchovy a výuky jedince nezastupitelné. Jsou to funkce: reprodukce trvání lidského - biologického druhu, výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“ Poukazuji na to, jak důležité místo v rámci socializace zaujímá rodina a rodinná výchova. Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu. Dále jsem zde popsal vývoj rodiny z pohledu historického. Podoba rodiny a postavení jejích členů se v průběhu vývoje civilizace měnila. Její základní funkce zůstaly ovšem nezměněny. Nejdůležitější je funkce reprodukční v rámci zachování lidstva.

Přestože se mění jak vnitřní struktura rodiny, tak vnější podmínky, které souhrnně vytvářejí silné destabilizační tlaky (tlak ekonomické sféry, nové chápání autonomie a svobody jedince), jsem přesvědčen, že rodiny byla, je a bude vždy tou nejdůležitější institucí při výchově a výuce dítěte.

Ve druhé kapitole se věnuji škole jako instituci nejen z hlediska pojmového, ale jejího historického vývoje. Také se zde věnuji současnému stavu českého školství a jeho vývoji v souvislosti s integrací České republiky do Evropské unie.

V této kapitole bylo potvrzeno, že odvěká snaha člověka poznávat povede i do budoucna ke zvyšování kvality vzdělávání i s ohledem na sociální aspekty. I při pohledu do hluboké historie školství je z této kapitoly patrná odvěká snaha člověka po poznání. Tak tomu v minulosti bylo, tak tomu je a je oprávněný důvod se domnívat, že škola jako instituce má nezastupitelné postavení v naší společnosti i do budoucna.

Třetí část mé bakalářské práce pojednává o spolupráci rodiny a školy. Zde bylo cílem poukázat na složitost problému jak ze strany pedagogů, tak ze strany rodičů. Při zpracování třetí kapitoly mi bylo potvrzeno, že ochota ke zlepšení spolupráce mezi školou a rodinou už není jen v jednotlivcích, jak tomu bylo v minulosti, ale

že o spolupráci začínají mít zájem i instituce jako celek, které jsou podporovány státní politikou, popř. politikou Evropské unie. V této kapitole bylo analýzou současného stavu spolupráce rodiny a školy potvrzeno, že koordinovat optimální spolupráci mezi rodiči a školou je velmi obtížné, že se nejedná o lehké téma a že řešení je v každém z nás, v každém jedinci, který má na této spolupráci zájem.

ANOTACE

BIZOŇ, Milan, Spolupráce rodiny a školy (Bakalářská práce). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, 2008, 39 s.

Tato bakalářská práce je zaměřena na spolupráci rodiny a školy. Cílem bakalářské práce analyzovat rodinu jako instituci jak z hlediska historického, tak současného. Objasnit a zdůvodnit její nezastupitelné místo v socializačním procesu každého jedince. Objasnit význam školství a důležitost spolupráce mezi těmito dvěma institucemi. Jedná se o složitý a náročný proces, který by měl postupně přetvářet každého z nás, ať už v roli žáka-absolventa, rodiče nebo člena rodiny.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rodina, funkce rodiny, škola, spolupráce, zájem, ochota, tolerance, vztah učitel - žák, vztah učitel - rodiče, vztah rodiče - dítě

ANNOTATION

This bachelor work is based on topic of cooperateing family and school. The intention of the bachelor work is analyzing family as institution from historic and current side (view). The work should explain important place of family in socialization process of every person, explain meaning of education system and importance of cooperation between this institutions.

It is very comlicated process, which should reform every one of us: students, school leavers, parents or memers of family.

KEY WORDS

Family, funciton of school, school, cooperation, willingness, toleration, relation teacher – student, relation teacher – parents, relation parents – child

Literatura a prameny

1. Langmeier, J., Vývojová psychologie, Grada 1998
2. Ministerstvo práce a sociálních věcí – Národní zpráva o rodině 2004
3. Mojžíš, L., Sobotka, J., Základy rodinné výchovy. Septima, Praha 1997
4. Průcha, J., Vzdělávání a školství ve světě, Portál Praha 1999
5. Vágnerová, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Portál Praha 2000
6. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.
7. Ministerstvo práce a sociálních věcí: Národní koncepce rodinné politiky 2005
8. Marek Lauer mann (konzultant Pedagogického centra v Brně), Učitelké listy, 11, 2003/04, č.7
9. František kardinál Tomášek, Pedagogika, Nibovaka Brno 1992
10. Blatný, L., Jůva, V., Kapitoly z dějin pedagogiky, Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, Brno 1996
11. Nevoránek, J., Řehoř, A., kapitoly ze sociologie rodiny, 1. vydání Brno: IMS
12. Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., Pedagogický slovník. 3. vyd. Praha: Portál, 2001
13. Gardošová, J., Duková, L., Začít spolu, Portál Praha 2003
14. Průcha, J., Přehled pedagogiky, Portál Praha 2000

Jiné prameny:

15. Huňáčková, P., Bakalářská práce : Vliv rodiny na výchovu dětí mladšího školního věku. IMS, Brno 2005
16. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, březen 2001
17. Sekot, A., Sociologie v kostce. 1. vydání, Brno: Paido, 2002
18. Plánava, I., Manželství a rodiny, struktura, dynamika, komunikace. 1. vydání, Brno: Doplněk, 2000
19. Matějček, Z., Rodiče a děti. 1. vydání Praha, Avicenum 1986
20. Matoušek, O., Rodina jako instituce a vztahová síť. 2.vydání, Praha: Sociologické nakladatelství, 1997

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií

Doplňující pedagogické studium

TŘÍDNÍ SCHŮZKA S RODIČI TŘÍDY 4.C
NA GYMNÁZIU V. MAKOVSKÉHO
V NOVÉM MĚSTĚ NA MORAVĚ

Vypracoval: Milan Bizoň

Datum: duben 2007

1. Příprava hodiny

Předmět: Třídní schůzka s rodiči

Škola: Gymnázium Vincence Makovského Nové Město na Moravě

Třída: 4.C

Počet hodin v hodinovém bloku:1

Téma hodinového bloku:Spolupráce rodiny a školy

Osnova hodinového bloku

- Přivítání rodičů na třídní schůzce;
- seznámení rodičů s tématem hodiny;
- význam spolupráce rodiny a školy;
- přehled spolupráce v evropských zemích;
- návrhy a podmínky pro spolupráci, diskuze;
- poděkování a závěr.

Formulace cíle, metoda práce

2. Cíl hodinového bloku

Cílem tohoto hodinového bloku je seznámit rodiče se snahou školy o prohloubení spolupráce mezi nimi a školou za účelem zefektivnění výuky žáků a vytvoření optimálních podmínek pro studenty a jejich edukaci. Zefektivnit komunikaci mezi školou a rodiči, inspirovat rodiče příklady spolupráce rodiny a školy z evropských zemí, popř. uvést v život navrhované kroky a postupy ze strany rodičů.

Metoda práce

Metoda participativní (aktivizující) formou sdělování a využívání vlastní aktivity účastníků.

3. Motivace

Motivací pro rodiče by měly být lepší studijní výsledky jejich dítěte a zlepšení komunikace rodič- dítě – škola.

Motivací pro mě, jako učitele, je výsledek celého projektu, jelikož zlepšení komunikace s rodinou může pomoci mé práci ve formě vyšších výsledků studentů a zlepšení třídního klimatu.

4. Závěr a zhodnocení hodinového bloku

Z mého pohledu se rodiče nejprve báli k projektu něco říci. Až přehled spolupráce v evropských zemích je motivoval k diskusi, která vedla ke konkrétním závěrům. Rodiče si zvolili výbor, který se bude podílet na rozhodování o organizování mimoškolních aktivit školy, kontroly výdajů apod. Dále se zvolený výbor domluvil na pravidelných čtvrtletních schůzkách s třídním učitelem a o závěrech těchto schůzek bude výbor informovat ostatní rodiče internetovou poštou. Pravidelné schůzky může navštívit i rodič, který nebyl zvolen do výboru.